

Architectuur is het geleerde spel, juist en schitterend, van vormen die bijeengebracht worden in het licht.

Bijna een eeuw geleden publiceerde de Zwitsers-Franse architect Le Corbusier deze regel in zijn invloedrijke 'Naar een Architectuur', een verzameling essays waarin hij zijn moderne architecturale visie uiteenzette. Hij propageerde een radicale verschuiving naar een esthetiek van zuivere vorm (vaak sober, symmetrisch en gestandaardiseerd), waarbij zijn focus op functie bovenal bedoeld was om een fundamenteel andere manier van leven en omgaan met de gebouwde omgeving te bevorderen.

Misschien was het juist omwille van zijn utopische aanpak dat hij werd benaderd door de Belgische bibliograaf **Paul Otlet**. Otlet wilde een universeel classificatiesysteem van alle menselijke kennis creëren, in de hoop daarmee internationale vrede te bewerkstelligen. Een van Otlets ideeën was een 'Wereldstad', een open stad met kennis-, kunst- en Olympische centra om de veronderstelde één miljoen inwoners tot pacifisme te inspireren, waarvoor Le Corbusier plannen en maquettes maakte. Het project is nooit gerealiseerd.

Sommige van Otlets andere ondernemingen kwamen echter wel tot uitvoering. Zijn '**Mondotheken**' uit 1930 waren ontworpen als individuele werkstations voor het produceren, verspreiden en documenteren van kennis. Ze bevatten boeken, atlanten, encyclopedische aantekeningen en telecommunicatietechnologieën uit die tijd. Hij zag ze als componenten die met elkaar verbonden zouden worden en zo deel zouden uitmaken van een groter 'Mundaneum', een zich steeds uitbreidend 'papier internet', ondergebracht in een al even zich steeds uitbreidend gebouw.

De idealistische poging om een voortdurend groeiend oeuvre te bedenken en onder te brengen in één bedrieglijk eenvoudig systeem is wat Otlets streven verbindt met dat van **Alexey Shlyk**, **Ben Van den Berghe** en **Atelier Oh**.

Voor '**Modular Models**' spraken Shlyk en Van den Berghe de ontwerpstudio van York Bing Oh (Atelier Oh) aan om samen een nieuwe manier te ontwikkelen om na te denken over en te experimenteren met het maken van tentoonstellingen. Specifiek combineerden ze Shlyks en Van den Berghe's onderzoek naar het transformatieve vermogen van fotografie als optische architectuur met de architectuur- en meubelpraktijk van Atelier Oh. Samen verkenden ze de relatie tussen ruimte, beeld en het menselijk lichaam, door een modulaire set van elementen uit te werken om architecturale maquettes te bouwen. Door zich op het architecturale model te richten, maakten ze van ruimte de primaire parameter in het verbeelden van tentoonstellingsruimtes. Maquettes maken een helikopteroverzicht mogelijk, een positie in (schijnbare) controle. Ze maken niet alleen reële of imaginaire ruimtes en situaties zichtbaar, maar ook de fysieke verbindingen tussen fotografische oppervlakken, tentoonstellingsarchitectuur en het lichaam. De modelsimulaties maken samenhang begrijpelijk.

Het modulaire project van de kunstenaars alludeert op de praktijk van de Nederlandse monnik en architect **Dom Hans Van der Laan**. In 1928 formuleerde Van der Laan zijn 'plastisch getal', een 3:4 verhouding die een continue opeenvolging van segmenten mogelijk maakt en de relatie van dimensies tot elkaar sterk benadrukt. In het verlengde hiermee bedacht hij de '**Morfotheek**', een set van bouwstenen. Elke bouwsteen werd ontworpen in relatie tot de andere in de set, waardoor zijn verhoudingstheorie in 3D werd vertaald.

Op gelijkaardige wijze was de beslissing welk element in de set moest zitten en waarom een nauwgezet conceptueel, technisch en wiskundig proces voor Shlyk, Van den Berghe en Atelier Oh. Elk element moest verschillend genoeg zijn van, maar toch in de juiste verhouding staan tot, de anderen. Uiteindelijk kwamen ze uit op vier zorgvuldig ontworpen elementen per set. Het vertrekpunt werd een standaard deur van 90x210cm, op een schaal van 1:20. Vanuit dit kleinste element werden vervolgens de afmetingen via een eenvoudige wiskundige regel vermenigvuldigd voor de opeenvolgende stukken en grotere sets. De elementen zijn nu geproduceerd in een combinatie van inox, neutrale mdf en multiplex en transparante plexi in verschillende kleuren, maar de mogelijkheden op het gebied van visuele en tactiele kenmerken zijn oneindig. In elke hoek zijn nauwkeurig gaten geboord voor de pinnetjes die een makkelijk verbindingssysteem tussen de elementen vormen.

De sets worden, in ware Otlet-stijl, gepresenteerd in speciaal ontworpen kasten, om de corresponderende elementen netjes in te passen. Zij getuigen van het ritme in vormen en de grafische insteek. De presentatie van de elementen fungeert bijna als een oproep tot actie doordat de gaten duidelijk zichtbaar zijn. Daarnaast zijn de kasten ook modulaire eenheden die kunnen worden samengevoegd tot een groter werkoppervlak.

Een aantal zwarte dozen bevatten miniatuurfoto's van Shlyk en Van den Berghe. Ze dienen als introductie op hun visuele vocabularium en als fotografische objecten die op de bouwelementen kunnen worden aangebracht. De eindeloze reeks 'beeldobjecten' die zo ontstaat, beïnvloedt in hoge mate de hoeveelheid architectonische mogelijkheden.

De modulaire maquette-sets verwijzen niet alleen naar Van der Laans theorie, maar ook zijn empirische nalatenschap. Een gegeven ruimte kan snel worden nagebouwd. Juist omdat een maquette altijd een benadering van de ruimte is, is er een grote vrijheid in te vinden - het hoeft niet helemaal exact te zijn, of dat kan het zelfs niet. Verbeelding, (on)logica en toeval zijn tegelijkertijd aan het werk. Bovendien zijn de bouwsets een herkenbaar, intuïtief en open middel om te creëren. Een element van spel, en leren door spel, zit inherent in het omgaan met deze sets en beelden. Ze doen dienst als denk-instrumenten, die het mogelijk maken te begrijpen vanuit en tijdens het maken.

Voor wat de fotografische laag van het project betreft, wordt de onmiddellijke (visuele) ervaring van de maquette een bron van inspiratie. Voor de kunstenaars is de modulaire maquette een prikkelende methode om zogeheten 'fotografische architectuur' te bestuderen en ermee te spelen. Deze term werd door de Amerikaanse architectuurhistorica Claire Zimmerman gedefinieerd als de talloze manieren waarop "nieuwe ideeën en gebouwen zijn ontstaan uit de wisselwerking tussen fotografie en architectuur, waardoor de manier waarop we de wereld zien en hoe we ernaar handelen is veranderd". Het is juist deze kruisbestuiving tussen ruimte en beeld, en de belichaamde ervaring van beiden, die centraal heeft gestaan in de samenwerking van de kunstenaars.

Het fotograferen van de maquettes is een soort live visualisatie van de omstandigheden die er een invloed op hebben. Het is, in zekere zin, het bevestigen van de impact van "in het licht bijeengebrachte vormen". De foto's bieden een dieper inzicht in de essentie van bestaande ruimtes en leiden tot nieuwe ideeën voor toekomstige ruimtes, bijvoorbeeld door een onverwachte hoek of de toevallige gloed van een bepaald materiaal. De fotografische kwaliteiten van de materialen (hun felle of gedempte kleuren, hun glanzende of matte kenmerken, hun sociaal-culturele betekenissen,...), maar ook van hun weergave en vorm als sculpturale objecten op zich, worden zo essentiële overwegingen. In die zin is de deur een interessant uitgangspunt, omdat ze meteen een uitzichtpunt geeft. Daarenboven kunnen de foto's ook gebruikt worden als handleidingen om eerdere modellen te reconstrueren of als (driedimensionale) illusies die later opnieuw ingezet kunnen worden - spelend met de meta-gelaagdheid van ruimtes, ongeacht of ze nu feitelijk zijn of fictie.

De modulaire puzzel kent echter regels en beperkingen; bouwen is inderdaad "een aangeleerd spel" met correcte uitkomsten. Niettegenstaande het spontane proces, los van professionele bezwaren of verplichtingen, kent het bouwen van deze maquettes toch een nuchtere ondertoon. Ongeacht hoe het richtinggevend kader kan worden uitgerekt, de uiteindelijke vraag zal immers altijd blijven: "Is het mogelijk?" Daarom zijn de modulaire maquettes ook nog steeds een praktisch hulpmiddel. De bouwsets vormen een dynamische toolkit om transformatieve ruimtelijke installaties te ontwikkelen. Ook versterken de maquettes de constructie van narratieven en emoties waarin het publiek zowel mentaal als fysiek wordt ondergedompeld door te visualiseren wat er met een bepaalde ruimte gedaan kan worden, of wat erin getoond kan worden.

Voor de tentoonstelling 'Modular Models' verbinden in-situ interventies het werk aan de blootgelegde (modulaire) mechanica van de uitzonderlijke galerieruimte (ontworpen door de Antwerpse architect Lorenzo Brackeva in 2015). Met zijn mechanische ramen, spiegels en deuren smelten de ruimte en het werk samen als een totale installatie, die zowel het mogelijke als het onmogelijke omarmt.

'Modular Models' wordt beschouwd als een werkresidentie. Tijdens het openings- en sluitingsweekend worden bezoekers uitgenodigd om de sets te activeren en er mee aan de slag te gaan, waardoor verschillende perspectieven en mogelijkheden ontstaan. Er zal echter geen finaal eindresultaat zijn, geen definitieve presentatie. Net als Otlets projecten zou dit oeuvre voor altijd een onvolledige volledige set kunnen blijven - zij het een "schitterende" misschien?

Tekst door Eline Verstegen